

**באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים
פרשת ויצא**

"כי אמרה פי ראה ה' בעיני"

הזה ולא חשכת וגוי כי ברך אברכך" (וירא כב טז-ג). והנה כאן בשמות כל השבטים הזכיר הכתוב תחלה את הסיבה ואח"כ את המסובב, היינו שנכתב תחלה הטעם והסבה ובעבור טעם זה נקרא שמו כן, כמ"ש "שמע ה' כי שנואה אנכי ותקרא שמו שמעון" (ויצא כט לג), "ותאמר עתה הפעם ילוה אישי אלי על כן קרא שמו לוי" (שם לד), "הפעם אודה וגוי" ע"כ קראה שמו יהודה" (שם לה), וכן בשמות כל השבטים נכתב תחלה הסיבה ואח"כ המסובב דוק ותשכח. וא"כ היה קשה לחז"ל מדוע בראובן נשתנה הסדר והכתוב הזכיר תחלה את שמו ראובן ואח"כ הסיבה, כמ"ש ותקרא שמו ראובן כי אמרה וגוי הלא דבר הוא, ע"כ הכרח לומר כי גם בלעדי הטעם כי ראה ה' בעיני היה מהראוי לקרוא את שמו ראובן, לכן יפה חקרו ודרשו חז"ל כן על ראובן ולא חקרו כן בכל השבטים, כי אצל ראובן מורים דברי הכתוב כי לא בעבור טעם הזה הנכתב קראה אותו ראובן כי אם ה"י רק בעבור זה הטעם היה לו לכתוב תחלה הסבה ואח"כ המסובב. א"כ מוכרחים אנו לומר כי גם בלא זה ה"י ראוי לה לקרוא אותו ראובן לכן חקרו על הטעם מה הוא ואמרו כי רמזה בזה ראו מה בין בני לבן חמי, וכו' עכ"ל.

ג-א

בספר באורי מהרא"י (בלק כד יז) בד"ה וקרקר כל בני שת בנו כי אדם הראשון. דהיינו כל האומות ונקרא שת טפי מקין אע"ג שגם הוא הוליד תולדות, משום דכולם נטבעו ולא נשאר כי אם נח שהיה מבני שת. ולא תקשה דא"כ לכתוב כל בני נח, וי"ל משום דדרשו רבותינו (מדרש רבה נשא יד יב) למה נקרא שת שממנו הושתת עולם, ולכך תולה כל האומות בו נמי. ואל תתמה דדרשינן שמו וקרא מפרש בהדיא למה נקרא שמו כך "כי שת לי אלקים זרע אחר" וכו' (בראשית ד כה), דה"נ אשכחן בפרק קמא דברכות (ז ב) דדרש שמו של ראובן בע"א שדרשו קרא, עכ"ל.

ויש לכוון דבריו בפירוש הפסוקים (בראשית ד כה) על דרך שנתבאר בסוגיא ברכות [בנדקדוקי רש"י ובקול אליהו] דבאופן שהתורה מקדימה הפעולה קודם הסיבה, הוא לרמז שיש בזה עוד טעם אשר לא ניתן להיכתב לפי שהוא על שם העתיד. והוא דמה שנאמר "וינדע אדם עוד את אשתו ותלד בן ותקרא את שמו שת כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הכל כי הרגו קין" (בראשית ד כה), שהקדים פעולת קריאת השם לסיבה, והוא ללמד שיש עוד סיבה בדבר, ומחמת כן דרשו חז"ל באופן נוסף- שת שממנו הושתת העולם.²

ד-א

בספר נועם מגדים וכבוד התורה (תולדות כה כא) בד"ה ויעתר יצחק כו', הוה ליה למימר הדבר כסדר, ורבקה עקרה שהיה מקדם ואח"כ ויעתר, הדבר כמו שהיה ולא להקדים המאוחר. אך ארז"ל (יבמות סד א) מפני מה היו אבותינו עקורים כו', לפ"ז העקרות היא בשביל העתירה שהתאוה לה ה', הרי שטרם העקרות היה המחשבה העתידה ובעבורה נעקרה, ולזה אתי שפיר דהקדים המוקדם. נ"ל, עכ"ל.³

ולהמתבאר יש לפרש, והוא בהקדם מה שתרגם ביונתן בן עוזיאל: **וְאֵל יִצְחָק לְטוֹוֹר פּוֹלְחָנָא אֶתְר דְּכַפְתִּיָּה אַבּוּי וְהַפְּדָ יִצְחָק בְּצִלוֹתִיָּה דְעֵתִיָּה דְקַבְ"ה מִמָּה דְגָזַר עַל אֲנִיתִיָּה אֲרוּם עֲקָרָא הִנּוּת גְּבִיָּה עֲשְׂרִין וְתַרְתִּין שְׁנִין וְאֲתֵהֲפִיף בְּגִינִיָּה דְעֵתִיָּה דְקַבְ"ה מִמָּה דְגָזַר עֲלֵיהּ דְאַף הוּא הָוָה עֲקָר וְאֲתַרְוּח וְאֲתַעֲבַרְת רַבְּקָה אֲנִיתִיָּה, עכ"ל.**

וכן הוא ביבמות (סד א) אמר רבי יצחק: יצחק אבינו עקור היה, שנאמר: ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, על אשתו לא נאמר אלא לנוכח, מלמד ששניהם עקורים היו. ולפי המתבאר י"ל דזהו הטעם שלא הקדים ואמר כסדר ורבקה עקרה, להורות שהיה סיבה נוספת לתפילתו, והוא שגם הוא היה עקור והיה צריך להתפלל גם על עצמו.

-לתגובות בתא קולי: 6243666-2-152-
-ובפקס: 6243666-2-153-

"ותתהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן פי אמרה פי ראה ה' בעיני פי עתה יאהבני אישי" ע"כ (ויצא כט לב).

בפי' רש"י (שם) בד"ה ותקרא שמו ראובן, רבותינו פירשו (ברכות ז ב) אמרה ראו מה בין בני לבן חמי שמכר הבכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו אלא שביקש להוציאו מן הבור, עכ"ל.

ברכות (ז ב) ראובן - אמר רבי אלעזר: אמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמי, דאילו בו חמי אף על גב דמדעתיה זבניה לבכירותיה, דכתיב "וימכר את בכרתו ליעקב" (תולדות כה לג), חזו מה כתיב ביה "וישטם עשו את יעקב" (שם כז מא), וכתיב "ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים" וגוי" (שם כז לו). ואילו בני, אף על גב דעל כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מניה, דכתיב "ובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו לבני יוסף" (דברי הימים א' ה א), אפילו הכי לא אקנא ביה, דכתיב "וישמע ראובן ויצלהו מידם" (וישב לו כא), ע"כ.

א-א

בח"א מהרש"א (ברכות שם) בד"ה ראו מה בין בני כו'. דלפי טעם המפורש בכתוב "כי ראה ה' בעיני" וגוי" (ויצא כט לב) מלת בן לא יתכן, וע"כ דרשו דשלא מדעת שם השם ית' בפיה עתידות, זה ראו מה בין בני כו'. אף על גב דבע"כ שקליה יוסף כו', דנתנה בכורתו ליוסף משמע בעל כרחו נתנה יעקב ליוסף כמפורש פרק יש נוחליו (ב"ב כג א) וק"ל, עכ"ל.

בבעל הטורים (ויצא כט לב) ותקרא שמו ראובן. ואח"כ כתיב כי אמרה, ובאחרים אינו כן אלא תחילה הוא מפרש טעם השם ואח"כ השם, עכ"ל.

בספר דקדוקי רש"י (ויצא כט לב) בד"ה ותקרא את שמו ראובן, רבותינו פירשו (ברכות ז ב) אמרה ראו מה בין בני לבן חמי וכו'. נראה דקשה לרש"י דמצינו בכל השבטים כתיב הטעם של קריאת השם קודם הקריאה, ואח"כ כתיב על כן קראה, כמו "כי שמע ה' כי שנואה אנכי ותקרא את שמו שמעון" (שם לג), וכן בכל השבטים לכשתדקדק בהם, ובראובן כתיב קריאת השם קודם הטעם, "ותקרא את שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיני". לזה מתרץ רש"י רבותינו פירשו שיש עוד טעם על קריאת שמו ראובן, אמרה ראו מה בין בני, והוא לא ניתן לכתוב שהוא על שם העתיד, ועל זה נופל "ותקרא את שמו ראובן" מטעם שאמרה ראו מה בין בני, ועוד טעם אחר "כי ראה ה' בעיני". ועיין בפי' נח ע"פ "על כן קרא שמה בבל" (יא ט), ותמצא תוכן אחד להם, עכ"ל.¹

שם (נח יא ט) בד"ה ע"כ קרא שמה בבל, בגמרא (סנהדרין כד א) למה נקרא שמה בבל בלולה במקרא בלולה במשנה. **בכאן מקשים** (עי' בח"א מהרש"א שם בד"ה מ"ד ואקח לי) והלא קרי בי רב הוא "ע"כ קרא שמה בבל כי שם בבל ה' שפת כל הארץ" והטעם נכתב בצידו. **ונראה לתרץ** דזה ידוע דכל מקום דכתיב ע"כ הטעם מפורש מקודם ועליו שייך על כן, ופירושו מטעם זה, כמו בפרשת ויצא "הפעם ילוה אישי אלי על כן קראה שמו לוי פי מטעם הנזכר מלשון לוי. הפעם אודה את ה' על כן קרא שמו יהודה מלשון הודיה ודומיהן הרבה. וכאן הוא אומר ע"כ קרא שמה בבל ולא הוזכר שום טעם מקודם, אלא צריך לומר שיש עוד טעם ידוע ולא ניתן לכתוב שהוא ע"ש העתיד ועליו אומר על כן, עכ"ל.

ב-ב

בספר קול אליהו (ויצא כט לב) בד"ה ותהר לאה וכו', והנה לכאורה הפליאה נשגבה הלא מפורש בקרא הטעם לקריאת שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיני, א"כ למה לו לר"א לבקש טעם אחר, ולמה לא בקש טעם אחר גם על קריאת שמו של שמעון ועל כל השבטים, ועיין שם במהרש"א. **אמנם יש לבאר** כי חכמינו ז"ל הרגישו בכאן ענין אחד אשר יאמר כי הוא זה, דידוע כי חוקי הלשון כך המה כמבואר להמדקדקים, אשר בסודר המשפטים המנהג להקדים הסיבה שהיא בבחינת סבה וטעם אל המשפט המתאחר, כמ"ש "יען אשר עשית את הדבר

¹ וכ"כ במשכיל לדוד ובהעמק דבר (שם) עדר"ז.
² **באלשיך** (שם) בד"ה וידע אדם וכו', ראוי לשית לב מה ענין אומרה שת לי ולא אמרה נתן לי. ועוד שתקראהו לפי זה 'נתן', כי נתן לה ה' זרע אחר וכו' עכ"ל. ולפי המתבאר שהיה כאן טעם נוסף לקרותו בשם זה, מתיישב הכל שפיר.

³ וכ"ה עדר"ז בספר האפריון (שם).